

האדס

מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית

האדס (יוונית: **Ἅδης** - "בלתי נראה"), היה אל השאול ושליט המתים במיתולוגיה היוונית. בקרב הרומאים הוא נודע בשם פלוטו או דיס-פאטר.

לפי התיאוגוניה האדס הוא בנם של הטיטאנים קרונוס וריאה, אחיהם הצעיר של הסטיה (הבכורה), דמטר, הרה ואחיו הבכור של זאוס. מקורות אחרים מוסיפים גם את פוסידון כאח.

ההכרה בהאדס כאחד מה**אלים האולימפיים** שנויה במחלוקת, מכיוון שהגדרת המונח "אל אולימפי" לא אחידה בקרב כולם. ישנם הרואים בו כאל אולימפי, מכיוון שמבחינתם אל אולימפי הוא אל מהדור שבא אחרי הטיטאנים. גישה אחרת לשאלה אומרת שישנם שנים עשר אלים אולימפיים בלבד והאדס הוא אחד מהם. מנגד, יש אנשים הרואים באל אולימפי אל שמתגורר באולימפוס ויש לו כס באולם האולימפוס. האדס אינו עונה לדרישות אלה, לכן לטענתם לא נחשב לאל אולימפי. גם לטענתם יש 12 אלים אולימפיים, אך האדס הוא לא אחד מהם בהתאם להגדרה המקובלת עליהם.

ביוון העתיקה השם "האדס" התייחס בתחילה רק לאל השאול, אך בהמשך הוא החל לשמש גם כשמה של ממלכת המתים, משכנו של האל. ממלכה זו כללה בתחומיה מספר מדורים, לרבות שדות האליסיום (המקבילים לגן עדן), שדות הייסורים (המקביל לגיהנום) ושדות אספודל שלשם נשלחות הנשמות הרגילות. ישנו גם הגיהנום של האלים, התהום אליה הושלכו חלקיו של קרונוס והמפלצות החזקות ביותר- טרטרוס.

האדס, אל השאול, וכלבו קרברוס

פסל של האדס וקרברוס במוזיאון הארכאולוגיה בכרתים

תוכן עניינים

- 1 דמותו של האדס
 - 1.1 האדס בחברה
 - 1.2 האדס באמנות
 - 1.3 האדס ברומא
- 2 מיתוסים מרכזיים
 - 2.1 לידה, מלחמה וחלוקת השלטון
 - 2.2 חטיפתה של פרספונה
 - 2.3 אורפאוס ואורידיקה
 - 2.4 מאהבות
 - 2.5 תסאוס ופיריתואוס
 - 2.6 הרקולס
- 3 ראו גם
- 4 קישורים חיצוניים

דמותו של האדס

האדס שלט על ממלכת המתים בקפדנות ובעוצמה. הוא אסר על נתיניו לעזוב את השאול, ואם מישהו ניסה להמרות את ציוויו זה האדס היה רוגז ומגרשו בחזרה למקומו עם מטהו. כן חמתו של האדס הייתה בוערת בו להשחית אם מישהו ניסה לשלול ממנו את קורבנותיו - נפשות המתים - השייכים לו על-פי החוק והצדק. אף על פי שהאדס לא איפשר

למתים לעזוב את השאול, הוא התיר למספר אנשים חיים, כולם גיבורים ואנשי שם, לבוא אל תחומי ממלכתו. ואכן, המיתוסים מספרים שהרקולס, אודיסאוס, איניאס (והסיבילה שנלוותה אליו), אורפאוס ותסאוס שהו זמן-מה בעולם התחתון, אך אף אחד מהם לא נהנה ממה שראו עיניו שם. האדס השליט את אדנותו על ממלכתו בעזרתן של מספר דמויות מעוררות אימה, דוגמת כארון, מפעיל המעבורת שהיה אחראי על העברתן של הנשמות המתות את הנהר אכרון; תנטוס, התגלמות המוות; היפנוס, התגלמות השינה, וכלב הצייד המפלצתי קרברוס, שומר השאול.

האדס העביר את רוב זמנו בממלכתו אשר מתחת לפני האדמה, יחד עם אשתו פרספונה, עוזריו הדמוניים ורוחות המתים. סיבה אפשרית לכך היא סלידתם של האלים ממנו ומאורחות חייו. גם בני האדם לא חיבבו אותו, והוא נחשב לאחד מהאלים האולימפיים הפחות אהודים. האדס הצטייר כאל קר וחסר רגש שאינו מרבה בגילויי רחמים וחמלה, אך עם זאת גם כאל צודק. הרוחות היחידות שנענשו וסבלו היו אלה שפגעו באלים, דוגמת סזיפוס שניסה להערים על האדס וטנטלוס שפשע כנגד כל האלים. כמו כן, האדס נודע גם כלוחם עז ותקיף בשדה הקרב, שהוכיח את אכזריותו ועזותו במלחמות הטיטאנים כנגד האלים האולימפיים.

כיוון שהאדס היה שליט השאול, הוא הפך להיות מזוהה עם המוות, ולכן בני האדם נחרדו מדמותו ומשמו, אך, למעשה, האדס לא היה המוות עצמו - תנטוס, כאמור, היה התגלמות המוות.

האדס תואר יושב על כס מלוכה מעץ הובנה, ומחזיק בידיו שרביט מלכות. על פי רוב, שרביט זה תואר כמזלג עצום בעל שתי שיניים, שבעיטות כעס ומשבר שימש גם ככלי הנשק של האדס, בדומה לקלשונו של פוסידון. סמלו המוכר ביותר הוא קסדה מכושפת, שהוענקה לו על ידי הקיקלופים, ושהפכה את כל מי שחבשה להיות בלתי נראה. פעמים מספר השאיל האדס את הקסדה הזו לאלים ולבני אדם, בין היתר לשליח האלים הרמס ולגיבור היווני פרסאוס. בין סמליו הידועים של האדס ניתן למנות גם את מרכבתו הנוראה הרתומה לארבעה סוסים שחורים כפחם, שזרעה אימה בלבבות אלו שחזו בה; את מפתחות השאול ואת הכלב התלת-ראשי קרברוס. הצמחים המקודשים לו היו הנרקיס והברוש.

האדס בחברה

היוונים הקדמונים חששו והתיירו מהאדס, עד כדי כך שהם העדיפו להימנע מלהגות את שמו. הם כינו אותו, לחלופין, "פלוטון" (Πλούτων, מהמילה היוונית ל"עושר"); משם זה נובע השם הרומאי לאל - "פלוטו". מקורו של שם זה הוא בתפיסה המייחסת להאדס גם את השליטה על אוצרותיה של בטן האדמה, דוגמת מחצבים יקרים, מתכות, אבני חן ועוד. סופוקלס העלה סיבה אחרת לעושרו האגדי של האדס, בקובעו שהאדס העגמומי מתעשר מאנחותיהם ומדמעותיהם של בני האדם. יתרה מזאת, האדס זכה לכינויים נוספים, כגון: קלימוס ("ידוע לשמצה"), פולידגמון ("שמקבל הרבה") ואובולאוס ("מנחש היטב").

היוונים הקדמונים התייחסו להאדס כאל עיסקם של המתים והרוחות בלבד, ולכן עבודות הפולחן לכבודו היו מעטות ביותר. כאשר היוונים הקדמונים התפללו אליו, הם נהגו לחבוט עם ידיהם על האדמה, כדי שייטיב לשמוע אותם וייענה לתפילותיהם ולבקשותיהם. לכבודו של האל הוקרבו בעלי חיים שחורים, בעיקר כבשים, שדמם ניגר אל תוך בורות באדמה, כדי שיוכל להגיע אליו. על מביא הקורבן נאסר להביט במחזה זה, והוא נאלץ להטות את פניו. אחת למאה שנים נערכו חגיגות לכבודו של האדס.

האדס באמנות

ביחס לאלים ודמויות מיתולוגיות אחרות, האדס ומקבילו הרומאי פלוטו, מופיע מעט מאוד ביצירות אמנות הן מימי יוון ורומא והן מתקופות מודרניות יותר, כמו תקופת הרנסאנס והנאו-קלאסיציזם. יצירות האמנות הבודדות שמציגות את דמויותיהם מתארות, על פי רוב, את חטיפתה של פרספונה.

"חטיפתה של פרספונה"; ציור מאת רמברנדט. הציור מתאר את המיתוס הידוע ביותר אודות פלוטו ופרספונה, הם האדס ופרספונה היווניים

האדס ברומא

האדס ופרספונה, כד יווני, 430 לפנה"ס לערך

בפי הרומאים, האדס היווני נקרא **פלוטו**. אולם, בשונה מהאדס, פלוטו במקורו לא היה אל העולם התחתון, אלא היה אל הזהב, הכסף ומחצבים נוספים. (אל השאול הרומי המקורי היה אורקוס) מכיוון שחומרים אלו נכרו מבטן האדמה, פלוטו הפך להיות מזוהה עם העולם התחתון ובהדרגה היה לשליט המתים ולאדון השאול.

אשתו של פלוטו ומלכת השאול הייתה פרוסרפינה, היא פרספונה בפי היוונים.

על שמו של האל הרומי קרוי פלוטו, כוכב לכת ננסי המצוי בחגורת קויפר, שהתגלה ב-18 בפברואר 1930.

סלעים פלוטוניים (מחדר) הם סלעים המגיעים מבטן כדור הארץ, כביכול איפה שהיה השאול של פלוטו.

מיתוסים מרכזיים

לידה, מלחמה וחלוקת השלטון

האדס היה בנם של הטיטאנים קרונוס וריאה, ואחיהם של זאוס, פוסידון, הסטיה, הרה ודמטר. עם הוולדו, אביו בלע אותו שלם אל תוך בטנו, כמו את שאר ילדיו וילדותיו (למעט זאוס) בשל חששו מהנבואה שאחד מילדיו ידיח אותו ויתפוס את מקומו כבכיר האלים. על אף תוכניתו של קרונוס, הנבואה הוגשמה בסופו של דבר על ידי זאוס, שגרם לאביו להקיא את אחיו ואחיותיו, על ידי האכלתו בתערובת חרדל ואמברוסיה.

זאוס, יחד עם אחיו ואחיותיו המשוחררים, יצא למלחמה כנגד אביו ושאר הטיטאנים. בסופו של דבר, הוכרע קרונוס, הורד מכיסאו ונכלא, והשלטון בעולם ובסדרי היקום עבר לידי האלים הצעירים, הם האלים האולימפיים. אולם, בתחילה התעוררו מחלוקות בין שלושת האחים בשאלת חלוקת השלטון: האדס ופוסידון לא הסכימו שזאוס יהיה השליט היחיד, כיוון שהם אחיו הבכירים, שסייעו לו במלחמתו נגד הטיטאנים.

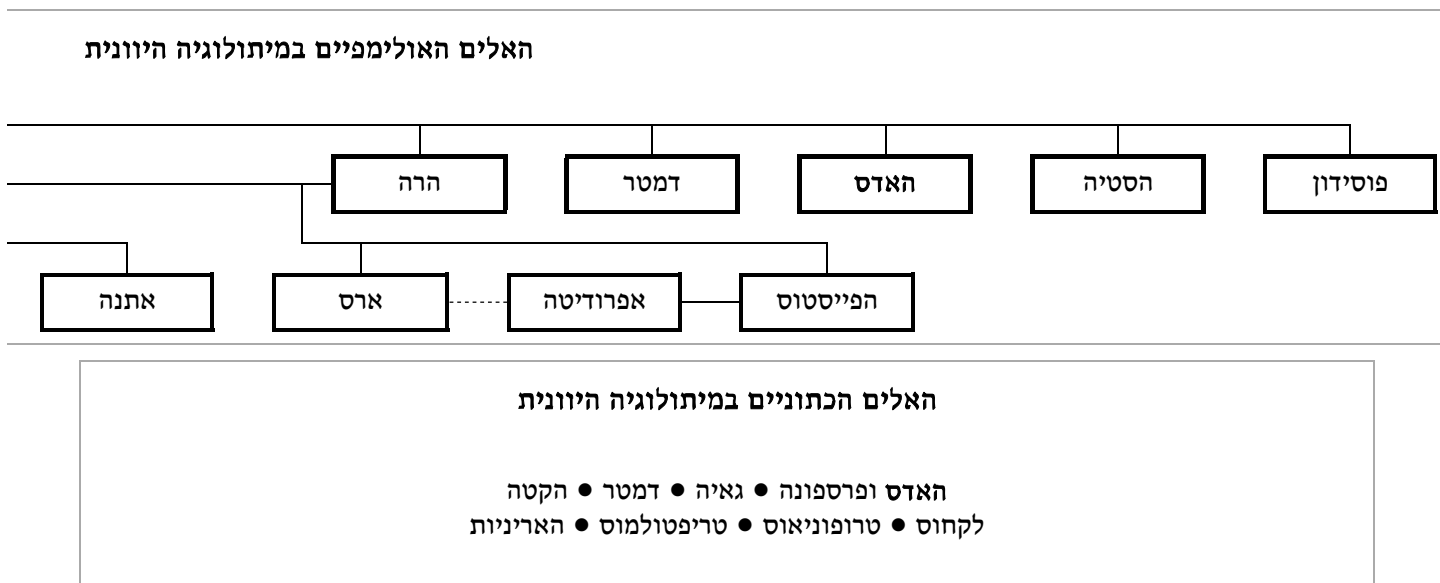
על פי עצתו של הטיטאן החכם פרומתאוס חולק השלטון בעולם בין שלושת האחים על ידי הגרלה: זאוס קיבל את השמים והארץ והיה לשליט האלים, לפוסידון ניתנה השליטה בימים ובאוקיינוסים, ואילו האדס קיבל את העולם התחתון ונעשה אל השאול.

חטיפתה של פרספונה

פרספונה, בתם של זאוס ושל אלת התבואה והפריון דמטר, הייתה נערה יפה ביותר שהכל אהבוה, אך היא לא חיה על הר האולימפוס כמו הוריה, אלא העבירה את ימיה על פני האדמה, קוטפת פרחים ונוטעת צמחים יחד עם חברותיה. אולם, האדס התאהב בה וחמד אותה לעצמו, ועל כן החליט לחוטפה ולהביאה לממלכתו אשר מתחת לאדמה. יום אחד, בשעה שפרספונה טיילה כהרגלה על פני האדמה, האדס מימש את תוכניתו: הוא פרץ רכוב על מרכבתו מבקע באדמה, תפס את הנערה ההמומה, ולקח אותה איתו לשאול תחתיות. אף אחד, פרט לזאוס ולהלוס, השמש הרואה הכל, לא הבחין במאורע.

לאחר שנעלמה פרספונה, דמטר אמה לא ידעה את נפשה מצער: היא שקעה בגעגועים לבתה והזניחה את האדמה, שחדלה לתת את תנובתה ולהצמיח את פריה.

בסופו של דבר, נאלץ זאוס לפעול על מנת למנוע את האסון הממשמש ובא: הוא שלח את הרמס, שליח האלים, להאדס כדי שישב את פרספונה לאמה. האדס אמנם החזיר את פרספונה, אך בטרם הלכה נתן לה לאכול מספר גרעיני רימון. גרעינים בודדים אלו היו פירות השאול, ובשל אכילתם נאלצה פרספונה לשוב לשאול לארבעה חודשים מדי שנה בשנה. אולם, בשאר חודשי השנה הותר לה לשוב לאולימפוס, ולבלות יחד עם אמה ועם יתר האלים. בזמן שהותה של פרספונה מתחת לאדמה

קטגוריות: אלים אולימפיים | אלים כתוניים | אלי מוות

- שונה לאחרונה ב־20:21, 1 בספטמבר 2014. (ציטוט)
- הטקסט מוגש בכפוף לרישיון CC ייחוס-שיתוף זהה 3.0; פרטי הרישוי של התמונות מופיעים בעמודי התמונות. ראו תנאי שימוש לפרטים נוספים.